

22.11.2021

VM/BUDJETTIOSASTO

Neuvotteleva virkamies Vesa Kulmala

Budjettineuvos Panu Kukkonen

Hallintovaliokunnalle

Kuuleminen 23.11.2021 koskien valtioneuvoston kirjelmää eduskunnalle (U 61/2021 vp) ilmastotoimia koskevan sosiaalirahaston perustamisesta (COM 2021/568 final)

Ohessa toimitetaan valtiovarainministeriön näkökulmasta keskeisiä rahoitukseen ja taloudellisiin vaikutuksiin liittyviä huomioita valtioneuvoston U-kirjelmään ilmastotoimia koskevan sosiaalirahaston perustamisesta.

Komission ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Komissio antoi päästökaupan laajentamisesta aiheutuvien negatiivisten vaikutusten epätasaisen kohdentumisen korjaamiseksi ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vahvistamiseksi ehdotuksen uuden ilmastotoimia koskevan sosiaalirahaston perustamisesta.

Ilmastotoimien sosiaalirahaston tavoitteena olisi vähentää uuden päästökauppajärjestelmän aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin kotitalouksiin, mikroyrityksiin ja liikenteen käyttäjiin.

Rahaston koko olisi 72,2 miljardia euroa. Rahasto toimisi vuosina 2025–2032 ja ulottuisi kahdelle rahoituskehyskaudelle. Komission päästökauppadirektiivin muutosehdotuksen mukaan vuodesta 2026 lähtien osa uudesta tieliikenteen ja rakennusten lämmityksen päästökaupan huutokauppatuloista ohjattaisiin EU:n omaksi varaksi. Rahaston koko vastaisi 25 % komission ehdottaman uuden tieliikenteen ja rakennusten lämmityksen päästökaupan ennakoidusta tuotosta.

Uudet omat varat edellyttävät muutoksia EU:n omia varoja koskevaan päätökseen. Myös säädöstä monivuotisesta rahoituskehyskeiksestä olisi muutettava, koska rahaston kuluvan kehyskauden lisärahoitustarve olisi 23,7 miljardia euroa ja tämä katettaisiin komission mukaan korottamalla voimassa olevan rahoituskehysasetuksen enimmäismääriä.

Komission ehdotuksen mukaan rahaston toimien ja investointien sisältyisi edellytys vähintään 50 prosentin kansallisesta osarahoituksesta.

Taloudelliset vaikutukset

Suomen saama enimmäissaanto-osuus rahaston varoista ehdotuksen mukaan olisi pieni (0,54 %), kun sitä verrataan Suomen keskimääräiseen arvioituun maksuosuuteen (noin 1,7 %) kuluvalla rahoituskaudella.

Euromääräisesti Suomi saisi rahaston kokonaismäärästä, 72,2 mrd. eurosta, yhteensä 387 milj. euroa, mutta voisi maksaa karkeasti arvioiden 1 230 milj. euroa nykyisen omien varojen järjestelmän perusteella. Nettomaksu Suomelle olisi tällöin noin 840 milj. euroa.

EU-maksuihin liittyvän korotuspaineen ohella rahasto edellyttäisi komission ehdotuksen mukaan 50 %:n kansallista osarahoitusta.

Komission ehdotuksessa tämä rahoitettaisiin jäsenvaltioille tuloutuvista päästökaupan huutokauppatuloista.

Valtioneuvoston kanta (kanta kokonaisuudessaan U-kirjelmän sivuilla 13-16)

Valtioneuvosto pitää hyvänä, että komissio kiinnittää huomiota ilmastotoimien oikeudenmukaiseen toteutumiseen. Valtioneuvosto ei kuitenkaan pidä tieliikenteen ja rakennusten uuteen päästökauppajärjestelmään kytkeytyvää komission ehdotusta ilmastotoimien sosiaalirahastosta tarkoituksenmukaisena ja suhtautuu siihen erityisen kriittisesti.

Valtioneuvosto suhtautuu kriittisesti EU:n budjetin omien varojen käyttämiseen uuden ilmastotoimia koskevan sosiaalirahaston rahoittamisessa. Valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti komission ehdottamaan rahaston suureen kokoon, ottaen huomioon vasta sovitun monivuotisen rahoituskehyksen ja elpymisvälineen huomattavat lisäpanostukset ilmastotoimiin.

Lisäksi valtioneuvosto suhtautuu erityisen kriittisesti komission ehdottamaan lähtökohtaan, jonka mukaan rahaston perustaminen edellyttäisi voimassa olevan EU:n monivuotisen rahoituskehyksen avaamista ja huomattavaa kasvattamista, ja jolla tehtäisiin ennakkollisia sitoumuksia EU:n tulevalle rahoituskehyskaudelle vuoden 2028 jälkeen.

Valtioneuvosto suhtautuu erityisen kriittisesti ehdotukseen sisältyvään mahdollisuuteen rahoittaa suoria tulotukia EU:n talousarviosta, jolloin EU toimisi jäsenvaltioiden rinnalla suorien sosiaalietuuksien rahoittajana. Valtioneuvosto katsoo, että jäsenvaltioiden tulee ensisijaisesti vastata perusturvan vähimmäistasosta sosiaaliturva- ja -huoltojärjestelmien osana.

Valtioneuvoston alustavan arvion mukaan rahaston perustamiseksi tarvittavat oikeusperustat on asianmukaisesti valittu. Jatkokäsittelyssä on kuitenkin vielä erikseen oikeudellisesti arvioitava sitä, mahdollistavatko ehdotetut oikeusperustat myös ehdotuksen 3(2) artiklan ja 6(1) artiklan mukaisen tilapäisen suoran tulotuen kompensoinnin jäsenvaltioiden haavoittuville kotitalouksille ja liikenteen käyttäjille.

Valtioneuvosto pitää komission ehdottamia varojenjakokriteerejä ja niiden keskinäisiä painotuksia Suomen kannalta epäedullisina ja osin epätarkoituksenmukaisina suhteessa rahaston tavoitteisiin.

Omien varojen järjestelmän kehittämisestä

Valtioneuvosto suhtautuu avoimesti ja rakentavasti EU:n omien varojen järjestelmän, eli rahoituskehyksen tulopuolen, kehittämiseen ottaen huomioon myös elpymisvälineen rahoittamiseen liittyvät näkökohdat. EU:n omia varoja kehittämällä voidaan esimerkiksi vähentää elpymisvälineen takaisinmaksusta jäsenvaltioille aiheutuvaa maksuosuutta.

Lisäksi EU:n rahoitusta koskevia uudistuksia tehtäessä valtioneuvosto pitää tärkeänä mahdollisten uudistusten yhteyttä unionin keskeisiin tavoitteisiin, kuten ilmastomuutoksen torjuntaan.

EU:n rahoitusjärjestelmän jatkokehittämisen, mukaan lukien uusien omien varojen lähtökohtana tulee olla, etteivät järjestelmään tehtävät muutokset suhteettomasti lisää Suomen maksu-taakkaa tai aiheuta muuten kohtuuttomia lisäkustannuksia Suomen kansantaloudelle ja talouden toimijoille. EU:n rahoituslähteitä koskevien päätösten tulee kuulua jatkossakin jäsenvaltioille.

Valtioneuvosto tarkastelee 55-valmiuspaketin kokonaisuuteen sisältyvien ehdotusten rahoituksellisia vaikutuksia yhtenä kokonaisuutena ja tarkentaa kantaansa niihin neuvottelujen edetessä. Viime vaiheessa Suomen kannat 55-valmiuspaketin kokonaisuuteen muodostetaan Suomen kokonaiset huomioiden.